

Mladé jedle se dobře přesouvají do vyšších rozměrových tříd i proto, že pokleslo poškození zvěří. K příznivému odrůstání výrazně přispívají i přípravné dřeviny.

JEDLE NA ŠUMAVĚ V DATECH

Jan Kozel

Většinou se v souvislosti se Šumavou mluví o smrku a lýkožroutech, ale jak se zde daří dřevině v českých lesích těžce zkoušené – jedli? Jaký je v posledních desetiletích trend zastoupení jedle, jejího poškození zvěří, jak se v lesích Národního parku Šumava jedle obnovuje a jak k tomu přispívá člověk? Na to odpověděly mj. výsledky velkoplošné inventarizace lesa v NPŠ (IFER) mezi lety 1999–2019.

IMISE A ZVĚŘ

Počátkem 90. let byla jedle v ČR dřevinou na ústupu. Holosečné hospodaření, zvěř, imise, teorie o malé genetické variabilitě, všechno bylo proti, i na Šumavě. V době založení národního parku charakterizoval stav lesů plán péče z roku 1992 takto: „Na Šumavě došlo k výrazné-

mu přemnožení jelení zvěře, která zde v rozsáhlých monokulturních porostech nenalézá potřebnou potravní nabídku a neúměrně poškozuje lesní porosty. Početnost jelení zvěře je enormně vysoká na celém území NP.“ Přírozená obnova lesů zasažených imisemi byla sporadická, listnáče a jedle v obnově téměř chyběly. „Z pohledu ochranného režimu NPŠ

jsou stavy zvěře neúnosně vysoké a velmi omezují přirozenou obnovu.“

JEDLE A PŘESTAVBA

Správa NPŠ na tyto skutečnosti zareagovala, péče o zvěř a regulace její početnosti se staly součástí péče o les, stejně

jako aplikace výběrných principů, podpora spontánní obnovy a autoregulace lesních porostů, odklon od pasečného lesa a také ochrana predátorů. To mělo pozitivní vliv na lesní ekosystémy, ale i na jedli bělokorou, která má v přestavbách porostů na Šumavě důležitou roli. Jedle se netěží a vedle přirozené obnovy se výrazně podporovala také aktivním vnášením. Do roku 2019 bylo ve státních lesích NPŠ uměle obnoveno 3,1 mil. jedinců jedle, což představuje 21 % z celkového počtu umělé obnovy (14,9 mil. ks) a současně třetí místo po smrku (35 %) a buku (26 %), přičemž až za jedlí následovaly ostatní listnáče (16 %). Dokládá to výraznou snahu o aktivní úpravu druhové skladby ve prospěch listnáčů a jedle.

VÝVOJ ZASTOUPENÍ JEDLE

Plán péče z roku 2000 uváděl zastoupení jedle v lesích NPŠ necelé 1 % (0,92). Šetření velkoplošné inventarizace lesů v NPŠ v roce 1999 uvádí zastoupení JD 1 % (zásoba), 0,6 % (plocha) a 1,4 % (počet). V roce 2019 zastoupení jedle mírně vzrostlo, pokud jde o zásobu (1,1 %) i plochu (1 %). Nejvýraznější nárůst byl zaznamenán v zastoupení podle počtu jedinců, a to z 1,4 % na 3,1 %. Je zřejmé, že z důvodu dlouhověkosti dřevin se druhová skladba mění jen zvolna, přesto rozdíly mezi prvním a třetím cyklem inventarizace ukazují pozitivní změny. Ze-

jména zvýšení zastoupení jedle v počtu jedinců svědčí o příznivém vývoji postavení JD v lesích Šumavy. Celkově chybí středně velké a dospívající jedle, když 52 % objemu JD je v mladých stromech do 40 let.

JEDLE V OBNOVĚ

Výraznější změny druhové skladby týkající se jedle nastaly v obnově lesa. Zastoupení jedle v obnově se mezi lety 1999 a 2019 zvýšilo z 1,5 na 3,4 %, přičemž nejvíce se jí daří v polohách mezi 950–1 150 m n. m., kde se její podíl v obnově změnil z 1,7 % na 5,2 %. Vůbec největší rozdíl byl zaznamenán v početnosti obnovy jedle. Zatímco celková početnost obnovy v NPŠ mezi lety 1999 a 2019 vzrostla 2,3krát, početnost jedle vzrostla 5,4krát. Je to vůbec nejvyšší hodnota ze všech dřevin, protože početnost smrku jako nejvíce zastoupené dřeviny vzrostla 2,3krát, ale např. početnost obnovy javorů a jilmů se zvýšila 3,6krát, a pionýrských dřevin dokonce 4,4krát.

PŘIROZENĚ, NEBO UMĚLE?

Z pohledu péče o les a její efektivity je důležité rozlišení původu obnovy. Vedle nesporných výhod přirozené obnovy, týkajících se genetické rozmanitosti a lepší přizpůsobivosti obnovovaných dřevin měnícím se podmínkám prostře-

dí, je její významnou předností ekonomická nenáročnost. Jak se projevilo využití tvořivých sil přírody, zejména spontánní obnova, a jaký je podíl umělé obnovy na celkové obnově lesa v NPŠ? Ačkoliv umělá obnova byla od vzniku NPŠ významným nástrojem úpravy druhové skladby lesa, za téměř 30 let jejího uplatňování se za předpokladu 100 % ujmavosti veškerého sadebního materiálu podařilo uměle obnovit pouze 2,6 % veškeré obnovy rostoucí v NPŠ v roce 2019 (422,8 mil. ks obnovy; 14,9 mil. ks umělé obnovy).

PŘÍRODĚ NAPROTI

V případě jedle člověk umělou obnovou ovlivnil 15 % veškeré její obnovy, což je, po specifické borovici (42 %), druhý nejvyšší podíl umělé obnovy na obnově celkové ze všech dřevin (BK 7 %, javory a jilmů 5 %, SM 1 %). Lesníci za dobu existence NPŠ nechali ve státních lesích vysadit cca 3 mil. mladých jedlí, ale v obnově jich roste 20 mil., tedy téměř sedminásobek. Přesto, že tyto hodnoty svědčí o velkém důrazu na aktivní obnovu jedle a její úspěšnosti, 85 % ze všech jedlí v obnově tedy pochází z obnovy přirozené. To je důkaz, že přes nesporný přínos aktivního vnášení se daří jedli obnovovat převážně samovolně. Péče o les tak vytváří vhodné podmínky pro uplatnění přirozeného výběru a autoregulace.

Tab.: Množství obnovy v NP Šumava v letech 1999 a 2019 podle dřevin a změna početnosti obnovy, množství umělé obnovy realizované do roku 2019 podle dřevin a podíl umělé obnovy na celkové obnově (DLL – dlouhověké listnáče: jasan, javory, jilm, KRL – krátkověké listnáče: břízy, jeřáby, osiky, vrby). Zdroj: Správa NP Šumava

Dřevina	1999		2019		Změna (%)	Umělá obnova (tis. ks)	Podíl (%)
	Obnova (tis. ks)	Zastoupení (%)	Obnova (tis. ks)	Zastoupení (%)			
SM	183 885	74,5	422 770	72,9	230	5 247	1,2
JD	3 669	1,5	19 921	3,4	543	3 061	15,4
BO	1 132	0,5	754	0,1	67	317	42,0
BK	39 606	16,0	56 487	9,7	143	3 833	6,8
DLL	2 789	1,1	10 056	1,7	361	538	5,4
KRL	15 893	6,4	69 803	12,0	439	1 896	2,7
Celkem	246 975	100,0	579 792	100,0	235	14 893	2,6

V obnově je jedle nejdynamičtější se vyvíjející dřevinou. Nejvíce se jí daří v polohách mezi 950–1150 m n. m., kde její podíl v obnově vzrostl z 1,7 % na 5,2 %.

Jedle se v NPŠ netěží a její zastoupení kolísá okolo 1 %. Chybí středně velké a dospívající jedle, jelikož 52 % objemu je v mladých stromech do 40 let.

PIONÝŘI POMÁHAJÍ

Důležité je, že obnovní management přispěl také k úspěšnému odrůstání mladých jedlí. Výsledky velkoplošné inventarizace prokázaly, že se jedle dobře přesouvá do vyšších rozměrových tříd. Přispěla k tomu i skutečnost, že se v posledních 20 letech na Šumavě výrazně snížily škody zvěří na jedli, a to z 41 % na 19 %. Příznivá je také skutečnost, že na více než 64 % plochy lesa se obnova vyvíjí pod selekčním tlakem mateřského porostu. Významným faktorem zlepšujícím cenotické postavení jedle v NPŠ je spontánní obnova dalších dřevin. Pokud totiž chybí horní stromová vrstva, často mladé jedle doprovázejí pionýrské dřeviny, které přispívají k jejímu příznivému odrůstání. Zastoupení přípravných dřevin v obnově vzrostlo v NPŠ nejvíce za všech sledovaných druhů nebo jejich skupin, a to z 6 % na 12 % za 20 let.

JEDLE A ŠELMY

Postavení jedle v lesích NPŠ se za posledních 30 let zlepšilo. Naději dává především fakt, že je nejdynamičtější se obnovující dřevinou, dobře se přesouvá do vyšších rozměrových tříd a snížilo se její poškození zvěří. Znamená to, že se vyplatí využít tvořivých sil přírody, podporovat plodivost a cenotické postavení jedlí v porostech, rozrůzněnost lesa, odpovídajícím způsobem pečovat o zvěř a také dbát na přítomnost přirozených predátorů. Šumava je od vzniku NPŠ těžištěm výskytu česko-bavorsko-rakouské populace rysa ostrovida, která přispívá k vyváženému stavu zejména mezi lesem a srncí zvěří. Do populace jelení zvěře vedle regulace její početnosti lovem stále výrazněji zasahují vlci, navrátivší se na Šumavu v posledních pěti letech. Věřme, že pozitivní vývoj týkající se jedle bude potvrzen také v budoucnu i přes to, že aktivní role člověka v kontextu dlouhodobých cílů NP bude postupně ztrácet svůj význam.

Autor:

Ing. Jan Kozel, Ph.D.

E-mail: jan.kozel@npsumava.cz

Foto: autor